

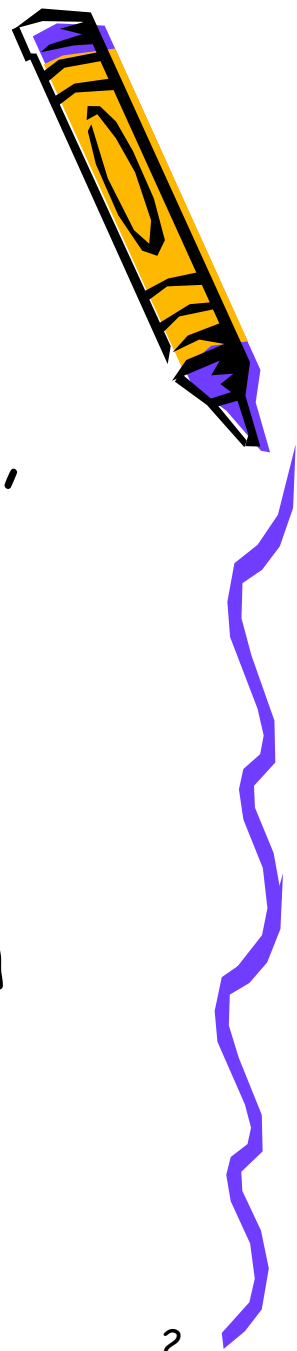

2. Lukemaan opettamisen menetelmiä ja työtapoja POMIYSU

Sirpa Eskelä-Haapanen
Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos
24.9.2015

Toisella luentokerralla:

- Lukemaan opettamisen menetelmiä, erilaisia mahdollisuuksia luokkahuonetoteutuksiksi, monilukutaito, digilukeminen, luokkahuonevuorovaikutus (myös keskustelutaidot) - luentotehtävän antaminen

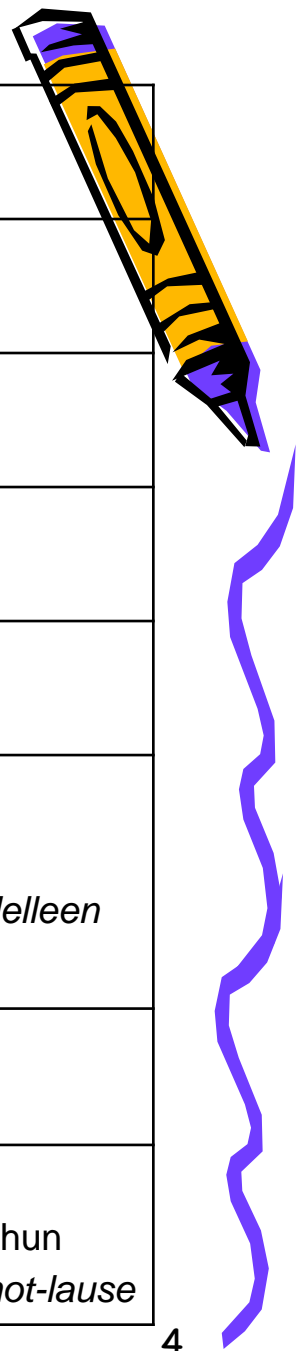

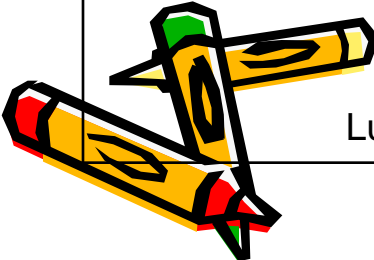
Luentotehtävä

luentokokonaisuuden loppuun

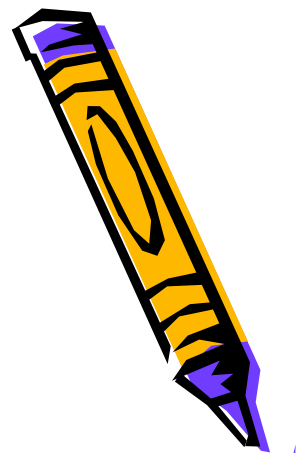
- Luku- ja kirjoitustaidon opetus on alkuopetuksen keskeisimpiä tavoitteita. Luentotehtävän tavoitteena on pohtia perustaitojen opettamista 1. luokalla.
- Laadi tuntisuunnitelma, jossa on tavoitteena valitsemasi kirjaimen ja sitä vastaavan äänteen opettelu. Kerro tehtävän alussa lyhyesti mitä lukemaan opettamisen menetelmää tai työtapaa käytät ja mihin se perustuu. Käytä apunasi luentomuistiinpanoja ja: Lerkkanen, M.-K. 2006 (2. painos 2008). Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa. Helsinki: WSOY; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- Palauta suunnitelmasi (voit käyttää myös Norssin tuntisuunnitelmapohjaa) sähköpostiini [sirpa.eskela-haapanen\(at\)jyu.fi](mailto:sirpa.eskela-haapanen(at)jyu.fi) **31.10.** mennessä.
- Muistathan, että tehtävän suorittaminen kuuluu kurssin hyväksytyyn suorittamiseen.

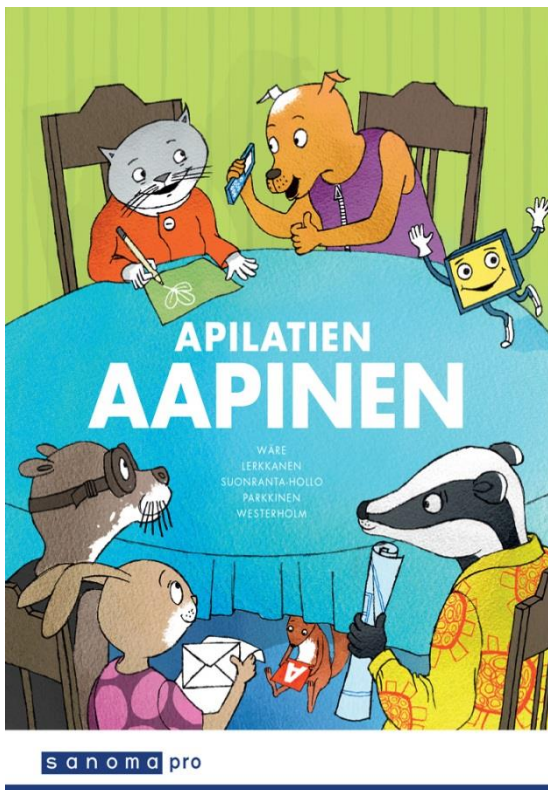
Synteettinen perusta	Analyyttinen perusta
Kirjaintavausmenetelmä: <i>kirjain-tavu-sana</i>	
Äännetavausmenetelmä: <i>äänne-tavu-sana</i>	Kokosanamenetelmä: <i>sana-tavu-kirjain</i>
Liukumismenetelmä: <i>tavu-sana</i>	Domanin menetelmä: <i>sana-lause-teksti-aakkoset</i>
Oivallusmenetelmä: <i>äänne-tavudrilli-sana</i>	Lausemenetelmä: <i>lause-sana</i>
KÄTS-menetelmä (Kirjain Äänne Tavu Sana): <i>kirjain-äännevastaavuus-tavu-sana</i>	LPP-menetelmä: (Lukemaan Puheen Perusteella): <i>keskustelu-tekstisanelu-laborointi-uudelleen lukeminen-jälkikäsitteily</i>
Erityisopetuksen menetelmiä	
 CID-assosiaatiomenetelmä yhdistettynä KPL-menetelmään (Kuuntelen Puhun Luen): <i>kirjain-äännevastaavuus-tavu-sana, jonka rinnalla kokonaissanahahmot-lause</i>	

KÄTS-menetelmä

- Kehitetty erityisopetukseen lukemisvaikeuksien korjaamiseen
 - Lyhyesti:
 - kirjaimen muuttaminen äänneeksi
 - äänneiden yhdistäminen
 - tavun hahmottaminen
 - sanan hahmottaminen
- + Käytetään kaikkia aisteja → hyvä lopputulos
- + Systemaattisuus (- vrt. yksitoikkoisuus)
- + Lukemisen ja kirjoittamisen menetelmä yhtä aikaa
- Vaatii lapselta kokonaisuuksien hallintaa ja äänneiden erottelua.
 - opettajajohtoinen

KÄTS (Karppi 1983)

KIITOS

• K - Kirjain

K

• Ä - Äänne

/k/

• T - Tavu

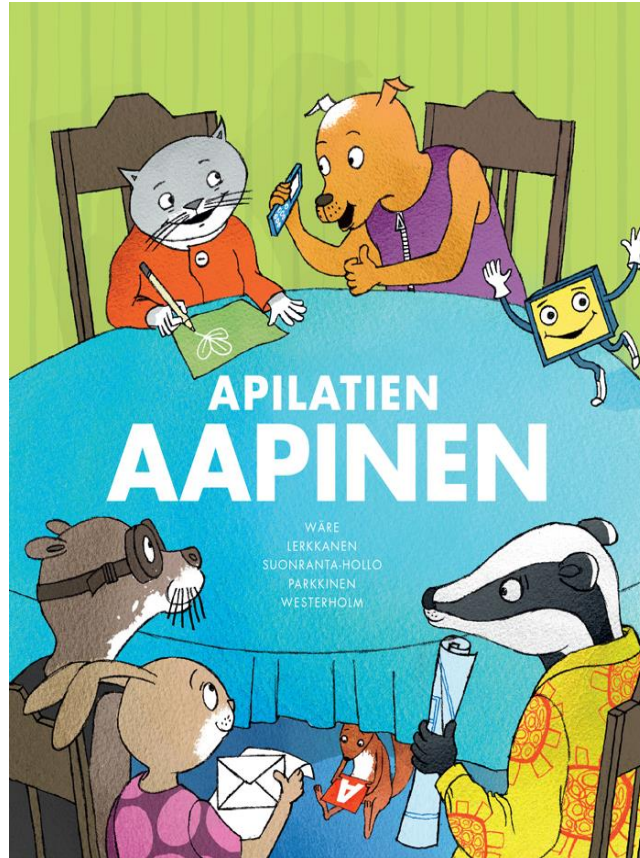
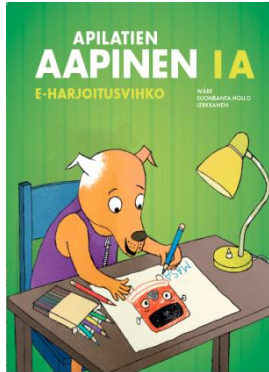
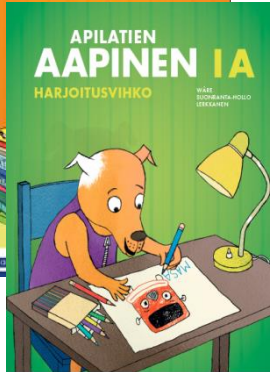
KII TOS

• S - Sana

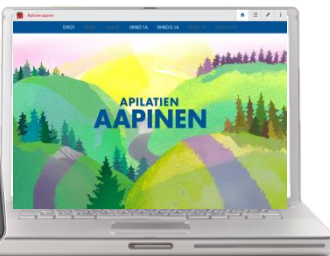
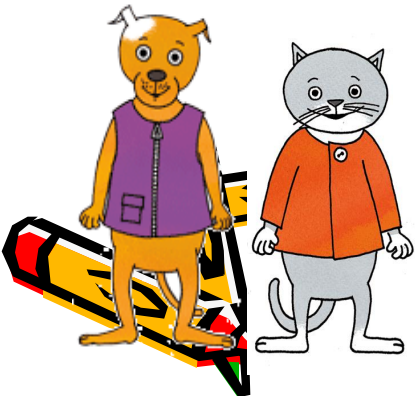
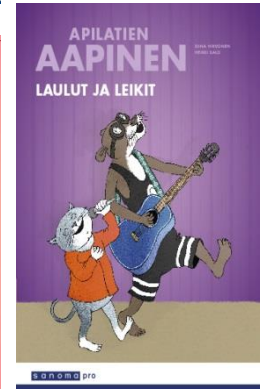
KIITOS

Tervetuloa Apilatiin aurinkoiseen maailmaan!

sanoma pro

Ketut ovat tv-koukussa,
kotona viihdeloukussa.

KÄTS-metodi 1

Kirjain

Aloitetaan kertomuksen ääneen lukemisella ja motivoivalla kuvalla, jotka tutustuttavat uuden kirjaimen muotoon ja äänteeseen. Ennen lukemista annetaan lukemista virittävä ja keskittymistä ylläpitävä tehtävä.

Kiinnitä huomio myös ympäristöön!

Mikä on kirjaimen **nimi**? (K)

Mikä on K-kirjaimen **äänne**?

Mikä on K-kirjaimen muoto?

- Piirrä se sormella ilmaan/hiekkaan/lumeen pulpetin kanteen /kaverin selkään/ kämmeneen/isolle paperille.
- Piirretään kynällä isolle paperille / taululle/ pienelle paperille tai vihkoon/mallin päälle/mallin viereen.

KÄTS-metodi 2

Äänne

Käytetään riimejä, loru ja lauluja
Äänteen maistelun ja muistin tukena:

*K niin kuin Kauno,
Kauno ei ole Auno
Eikä liioin Mauno.*

Tarkastellaan peilistä:

Kuinka suu / huulet / kieli on kun sanot /k/?
Mistä ääni tulee?

Käytetään sanakortteja ja -listoja:

- Katso, mikä sana alkaa k?
- Missä sanoissa on K? Missä kohden sanaa?
- Kuuntele tarkasti: alkaako sana /k/?

Tarkastellaan satuun liittyvää kuvaa:

- Mikä alkaa /k/ tai K-kirjaimella?

	kek-si	kuk-ka	tak-ki
	kak-si	tak-ki	nok-kii
	kuk-ka	kat-soo	kak-si
	tak-ki	kek-si	kuk-ka
	kat-soo	nok-kii	kek-si
	nok-kii	kak-si	kat-soo

ak	ek	ok	ik	uk
lak	lek	lok	lik	luk
tak	tek	tok	tik	tuk

ki	ko	ka	ke	ku
kiu	kou	kai	kei	kui
kiuk	kouk	kaik	keik	kuik

KÄTS-metodi 3

Tavu

Tehdään perustavuja luetaan niitä:

- Kirjoita tutu vokaalit: a_ e_ o_ ...

- Lisää uusi kirjain k: ak ek ok ik uk

- Lisää tuttuja konsonantteja: lak - lek...

Tehdään sanoja, jotka alkavat tutuilla tavuilla:

ak-ka, ek-syy, ok-sa, ik-ku-na, uk-ko-nen...

Tavulapuilla leikitään parin kanssa tai ryhmässä.

Kirjoitetaan saneltuja tavuja.

Tavuilla harjoitellaan monimuotoisesti!

kek-si

kuk-ka

tak-ki

2

kak-si

tak-ki

nok-kii

kuk-ka

kat-soo

kak-si

tak-ki

kek-si

kuk-ka

kat-soo

nok-kii

kek-si

nok-kii

kak-si

kat-soo

ak

ek

ok

ik

uk

lak

lek

lok

lik

luk

tak

tek

tok

tik

tuk

ki

ko

ka

ke

ku

kiu

kou

kai

kei

kui

kiuk

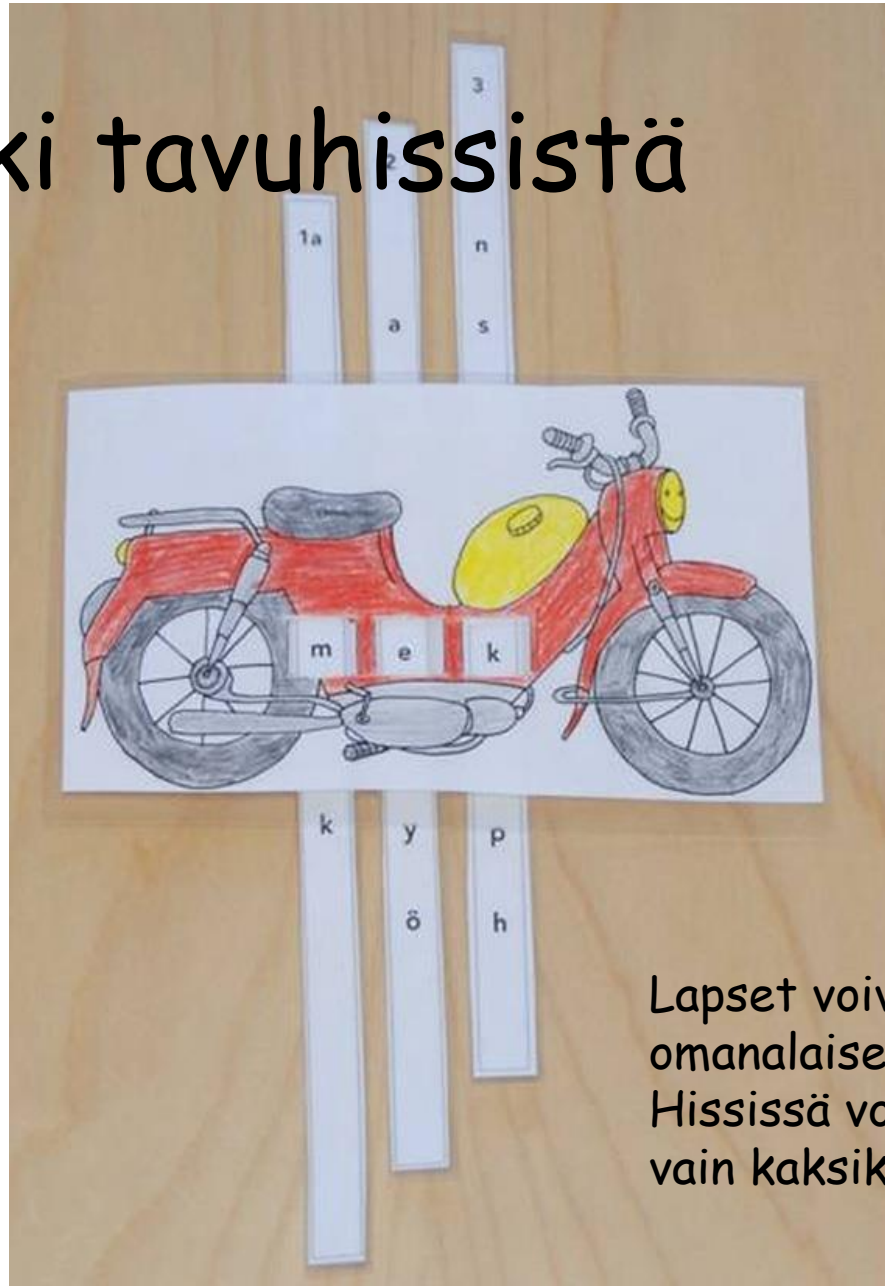
kouk

kaik

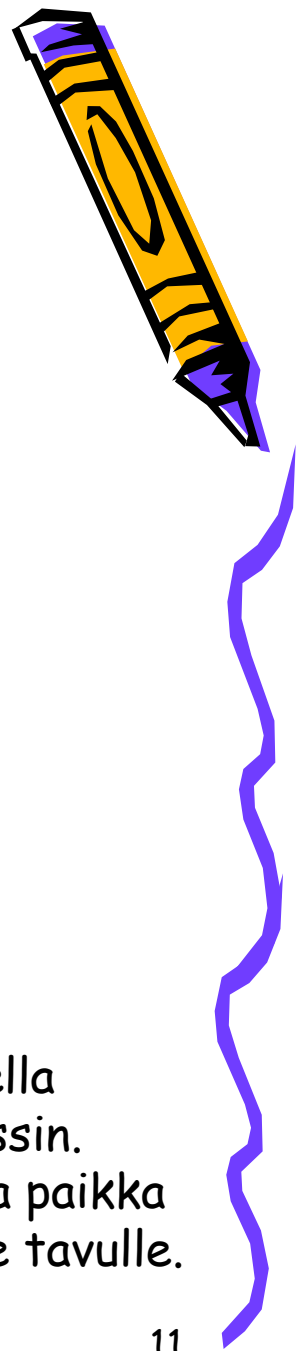
keik

kuik

Esimerkki tavuhissistä

Lapset voivat askarrella omanalaisensa tavuhissin. Hississä voi aluksi olla paikka vain kaksikirjaimiselle tavulle.

Ky-ni-ä on kol-me.
Kouk-ku-ja on kol-me.
Ket-tu-ja on kak-si.

1. Ku-ka kurk-kii?

2. Ku-ka kuis-kaa?

 Kat-so-taan uu-ti-set.

 Ei kat-so-ta.

 Ku-ka sit-ten lu-kee uu-ti-set?

 Ei ku-kaan.

 Mik-si?

 Sik-si, kun ei o-sa-ta.

mu-ki

si-ka

ko-ne

ka-la

ko-ti

las-ku

tas-ku

mak-su

mik-si

tak-si

suk-ka

lak-ki

nak-ki

tuk-ka

kok-ki

lauk-ku

leik-ki

kaik-ki

kouk-ku

kiek-ko

KÄTS-metodi 4

Sana

Luetaan itsenäisesti tai yhdessä:

- sanakortteja tai sanalistoja
- lauseita ja vuorokeskusteluja
- kysymyksiä ja helppoa tekstiä

Harjoitellaan lukemisen sujuvuutta toiston avulla.
Keskustellaan luetusta.

Tehdään päätelmiä.

Ymmärretään ja sovelletaan luettua.

Kirjoitetaan saneltuja sanoja. (vaikeutuvat sanat)

Kirjoitetaan omia lauseita ja tekstiä.

Harjoitellaan monipuolisesti!

- <http://www.lukimat.fi/lukeminen/materiaalit/videoita-lukemaan-opettaminen-suomessa/osa-1-lukutaidon-perusteet>
- <http://www.lukimat.fi/lukeminen/materiaalit/videoita-lukemaan-opettaminen-suomessa/osa-2-lukutaito-ja-aapinen>
- <http://www.lukimat.fi/lukeminen/materiaalit/videoita-lukemaan-opettaminen-suomessa/osa-3-lukutaito-ja-eriyttaminen>

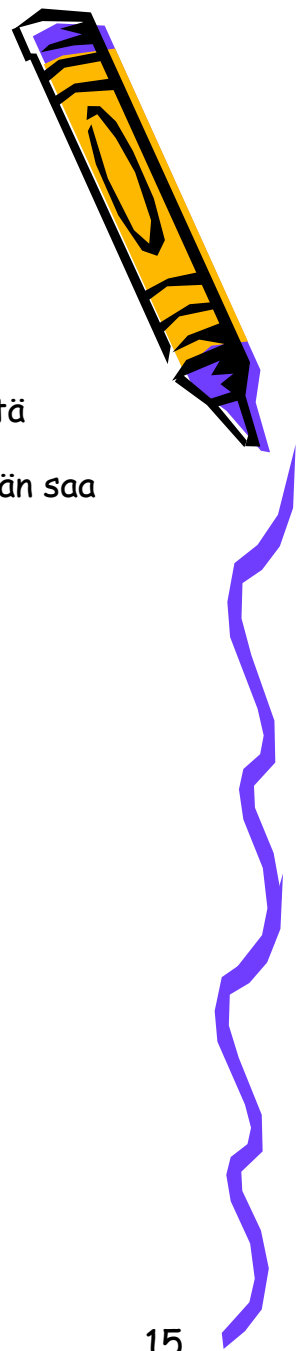

LPP-menetelmä

- Ulrika Leimar (1974): LTG - Läsninlärning på talets grund
 1. Lapsilähtöisyys, yksilöllisyys ja toiminnallisuus, jotka yleensä siirtyvät luokan muihinkin toimintoihin
 2. Lähtökohtana lasten oma puhekieli, jota muutetaan kirjoitetuksi kieleksi
 3. Kaikki kirjaimet esillä luokassa alusta alkaen (omat aakkoslaatikot)
 4. Äänneanalyysi tapahtuu kullekin oppilaalle sopivin harjoituksin
 5. Vapaata kirjoitusta harjoitellaan jokaisen lapsen kanssa lukemaan opettamisen yhteydessä

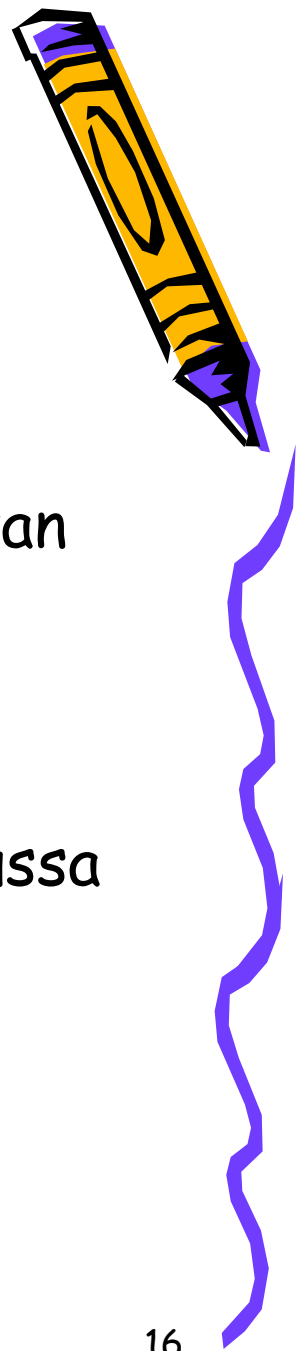

- *Painotetaan* lukutaidon riippuvuutta taidosta puhua ja kuunnella, puhe edellyttää yhteistä käsitemaailmaa
- *Opettajan tehtävä:* herkkänä lapsia kiinnostavien teemojen ja aiheiden suhteen, jotta hän saa lapset keskustelemaan keskenään sekä yhdessä opettajan ja koko ryhmän kanssa.
- Ryhmän kokemusten jakaminen keskustelun avulla laajentaa sanavarastoa ja kielellistä ilmaisua

- Edut:
 - lapsilähtöisyys
 - motivoiva
 - korostaa luovuutta
 - tukee luetun ymmärtämistä
 - mahdollisuus eriyttämiseen ilmeinen
 - Vuorovaikutusta korostava
- Ongelmat:
 - työläs (itse valmistettava materiaali)
 - oikeinkirjoitus ja lukemaan oppiminen 2. luokan lopulla
 - sanavaraston suppeus (ei rikastuta sanavarastoa siinä määrin kuin valmiiksi kirjoitetut tarinat)
 - puhekieli kirjoitettuna
 - ei tue asioiden selvittämistä lukemalla
 - opettajan hankalampi tunnistaa tuen tarve riittävän ajoissa

Lukemaan opettamisen viisi vaihetta

- Viiden vaiheen prosessi kestää 1-2 viikkoa
- Keväällä prosessit harvenevat, tilalle vaihtelevan kirjallisuuden lukeminen sekä omien tuotosten valmistaminen
- Luokkatoverin auttaminen ja ohjaaminen
- Laborointiin 12-15 oppilaan ryhmät, keskustelussa voi olla koko luokka
- "Aapinen" on kolmiosainen: Minun kirjaimeni -vihko, sanelukansio sekä aakkoslaatikko

1. Keskusteluvaihe

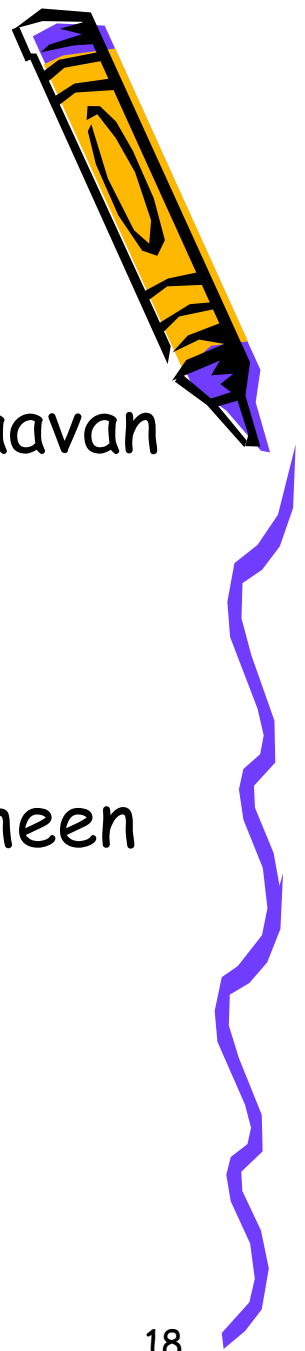

- Tavoite: osallisuuden ja osallistumisen kokeminen ryhmässä
- Ryhmässä keskustellaan opettajan tai oppilaiden valitsemasta aiheesta (kaikille yhteinen kokemus) kesto n. 10-20 min.
- Opettaja on ensisijaisesti puheenvuorojen jakaja ja avointen kysymysten tekijä eikä kommentoi jokaista puheenvuoroa
- Keskustelussa korostetaan vuorotellen puhumista ja toisen kuuntelemista (istutaan puolikaarella)
- Alussa vain puoli luokkaa kerrallaan
- Myöhemmin koko luokka yhdessä

2. Saneluvaihe

- Saneluvaihe voi seurata joko välittömästi keskusteluvaiheen jälkeen tai esim. seuraavan päivänä, jolloin ensin palautetaan mieliin keskustelun sisältö
- Kesto: noin 15–25 minuuttia
- Tarkoitus: ohjata lapset huomaamaan puheen ja kirjoitetun kielen välinen yhteys

1. Otsikko: keksitään sanelulle nimi eli otsikko käydyn keskustelun pohjalta
2. Opettaja kirjoittaa ja oppilaat kokoavat sanaa ääneen sitä mukaa, kun puhe muuttuu kirjaimiksi
3. Kun otsikko on valmis, koko ryhmä sanoo sen uudelleen tavallisella lukunopeudella
4. Teksti: Opettaja kirjoittaa fläppitaululle tai taululle lasten ehdotusten mukaisesti keskustellusta aiheesta yhden 'asian' eli lauseen kerrallaan. Kirjoittaminen tapahtuu samoin kuin otsikossa: opettaja kirjoittaa ja oppilaat puhuvat tekstiä ääneen.
5. Vaikka teksti kirjoitetaan siten kuin lapset sen sanelevat (puhekielisestikin), niin opettaja voi ohjata tekstiä järkeviin kokonaisuuksiin tai auttaa lasten ajattelua apukysymyksillä (esim. Mitä sitten tapahtui?)
6. Kun teksti on valmis, se luetaan yhdessä ääneen lukutaitoisten oppilaiden johdolla. Opettaja osoittaa luettavaa kohtaa.
7. Oppilaat voivat vielä kommentoida tai korjata tekstiä.

3. Laborointivaihe

- Tarkoitus on tukea kielellistä tietoisuutta sekä opettaa analysoimaan puhetta ja kirjoitettua tekstiä.
- Saneluvaihetta seuraavaksi päiväksi opettaja valitsee sanellusta tekstistä kohtia, joita tarkastellaan yhdessä.
- Opettaja kirjoittaa tekstistä yksittäisiä sanoja, tavuja, sanojen päätteitä tai kirjaimia erillisille paperiliuskoille (laborointilaput).
- Eriyttäminen: oppilas saa tasonsa mukaisen tehtävän.
- Sanellusta tekstistä tehdään usein myös kirjain-äänneanalyysiä sekä tavuerottelua esim. KÄTS-menetelmän mukaisesti.
- Aluksi laboroidaan yksittäisiä äännteitä, tavuja ja lyhyitä sanoja (geminaattoja sekä lyhyitä ja pitkiä vokaaleja tulee harjoitella runsaasti)
- Vaihe on raskas → kesto n. 15 min.

Laboroinnin vaiheet

1. Luetaan teksti yhdessä ääneen
2. Tekstistä keskustellaan . Opettaja kiinnittää lasten huomion haluamiinsa yksityiskohtiin, jotka hän on tekstistä valinnut (esim. yksittäisiä kirjaimia ja niitä vastaavia äänteitä, lyhyitä ja pitkiä vokaaleita, geminaattoja, tavuja, lyhyitä ja pitkiä sanoja, lauseita, yhdyssanoja jne.).
3. Tarkastellut sana-, tavu- ja kirjainlaput kiinnitetään tauluun ja niitä tarkastellaan vielä yhdessä.
4. Oppilaat saavat laborointilaput ja kertovat toisille, mistä kohden tekstiä lappu on, jolloin liuska kiinnitetään oikeaan kohtaan tekstin päälle.

4. Uudelleenlukemisvaihe

- Tavoite: kukin oppilas tarkastelee vuorollaan opettajan kanssa kahden kesken yhteisesti saneltua tekstiä, jonka opettaja on monistanut kaikille sanelukansioon
- Pari päivää laboroinnin jälkeen
 1. Aluksi oppilaat tarkastelevat tekstiä itsenäisesti ja piirtävät siihen sopivan kuvan.
 2. Samaan aikaan opettaja tutkii tekstiä yhden oppilaan kanssa kerrallaan kahden kesken. Oppilas lukee opettajalle tuntemiaan sanoja, lauseita tai tekstin osia. Opettajan tehtävä on auttaa oppilasta saamaan sanoista selvää ja mahdollisesti lukea tekstiä yhdessä, ei kontrolloida oppilaan lukemista.
 3. Lopuksi oppilas valitsee tekstistä alleviivaamalla sanat, jotka hän osaa jo lukea tai haluaa opetella (eriyttämisen mahdollisuus).

- Kaikilla on kiinnostavaa itsenäistä tekemistä

5. Jälkikäsittelevaihe

1. Saneltu teksti otetaan esille, luetaan se ja lasketaan merkatut sanat.
2. Sanoista oppilas tekee **sanakortteja** omaan sana- tai aakkoslaatikkoonsa. Sanakortti kirjoitetaan ensin lyijykynällä, opettaja tarkistaa oikeinkirjoituksen ja samalla oppilas vielä lukee sanan ääneen.
3. Kortin sana viimeistellään tussilla ja painetaan kirjaimet mieleen.
4. Oppilas opettelee itsenäisesti sanakorttiansa sanoja, sanoissa olevia kirjaimia ja niitä vastaavia äänteitä. Opettaja auttaa tarvittaessa.
5. Kun oppilas mielestään osaa sanat, hän menee 'lukemaan' ne opettajalle. Aluksi lukeminen voi olla kirjainten luettelemista tai varjolukemista yhdessä opettajan kanssa, kunnes lukeminen onnistuu itsenäisesti.
6. Sana tavutetaan korvakuulolta.
7. Sana kuvitetaan ja sijoitetaan sanalaatikkoon.

→ 1. luokalla sanakortteja valmistuu noin 40-90, oppilaan taidoista riippuen

Mallintaminen:

opettaja
mallintaa
sujuvaa lukemista
lukemalla
paljon ääneen ja
keskustelemalla
lasten
kanssa tekstin
tulkintatavoista

**Aloitteleva
lukija**

Tuettu ääneen lukeminen:

harjoittelu yksin
kuoroluku
parilukeminen
kaikuluenta
nauhoitettu
lukeminen
toistoluenta
minuuttilukeminen

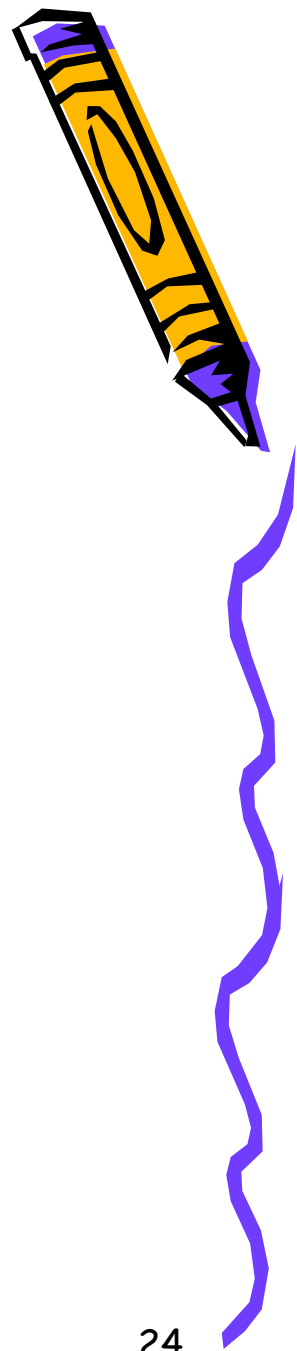
**Harjoitteleva
lukija**

Oppilas lukee itsenäisesti

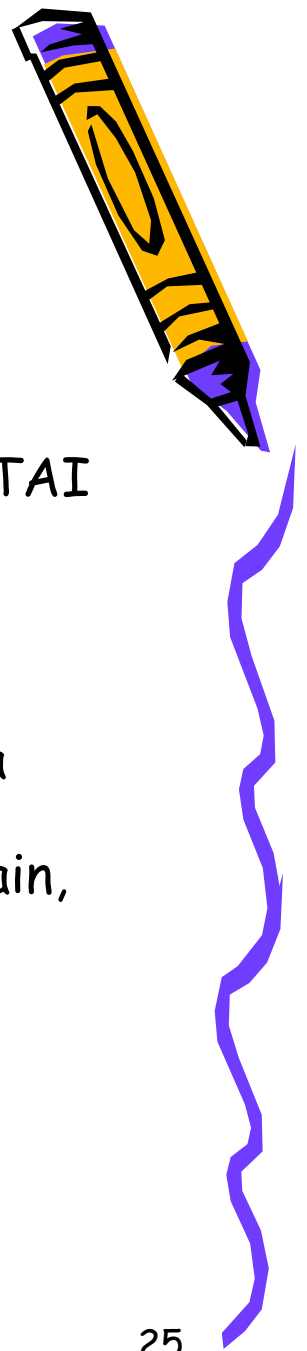
Sanojen tarkka ja nopea tunnistaminen
sekä luetun oikeaa rytmittämistä
tauottamista merkityksellisiksi ja
järkeviksi kokonaisiksi lauseiksi

(Rasinski 1999)

**Sujuva
lukija**

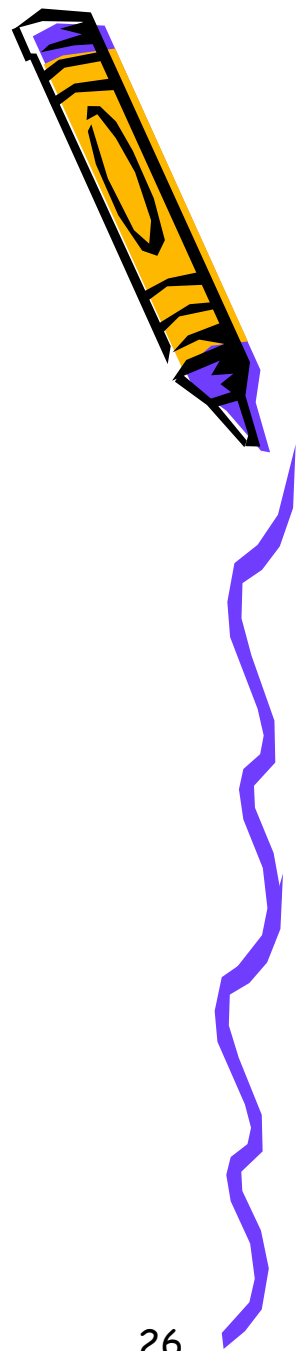
Sujuvan lukemisen perusharjoituksia

1. Ennakoidaan tekstiä ja selvitetään oudot sanat
2. Opettaja lukee ääneen ja oppilaat seuraavat kirjasta TAI oppilaat tutustuvat tekstiin itsenäisesti
3. Keskustellaan, mistä teksti kertoi sekä paikannetaan eläytyvän lukemisen kohdat ja keskustellaan tekstin lukutavasta
4. Oppilaat lukevat tekstiä yhdessä ääneen monta kertaa käyttäen erilaisia yhdessä lukemisen tapoja
5. Oppilaat lukevat tekstiä 3-4 kertaa ryhmissä/pareittain, jolloin vuorotellaan yhteisesti sovitulla tavalla
6. Tutkitaan tekstin sanastoa ja sanojen nopeaa tunnistamista tekstistä
7. Teksti annetaan lukuläksyksi (luetaan 3-4 kertaa)

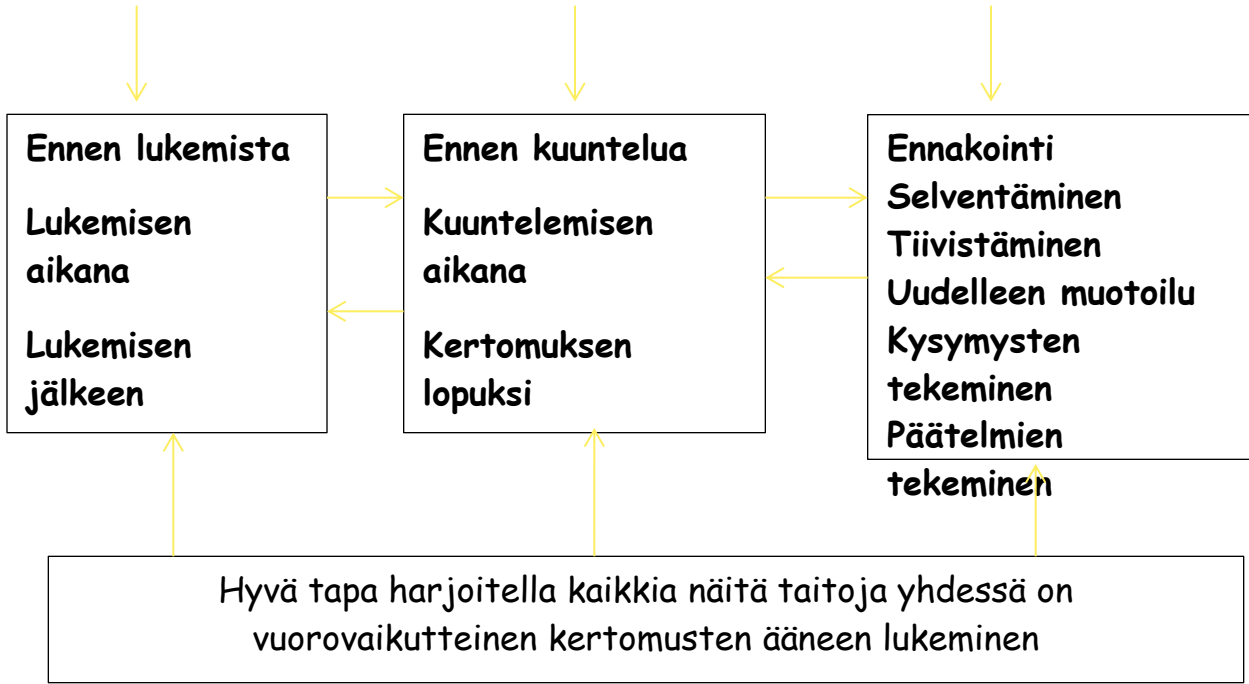
Luetun ymmärtämisen tukeminen

Sanavarasto

Kuullun ymmärtäminen

Lukustrategiat

Luetun ymmärtämisen tasot

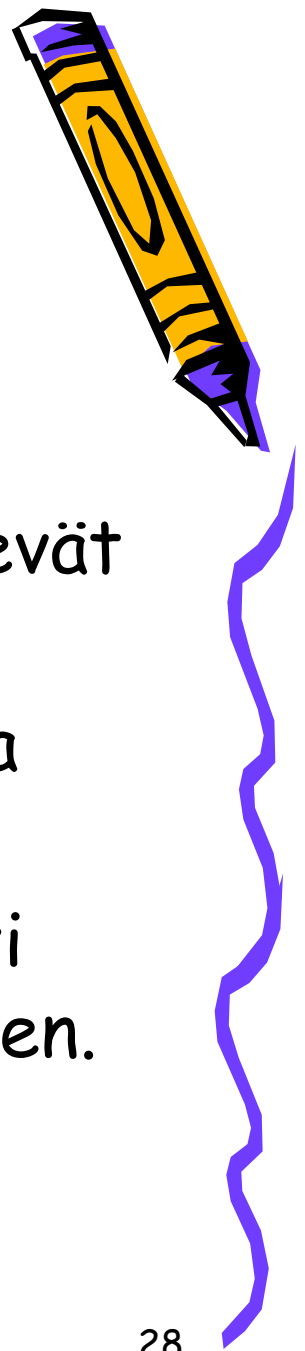

- **Toistava taso:** lukija löytää tekstistä asiatietoa (kuka? mitä?)
- **Päättelevä taso:** lukija pohtii tekstin osien välistä suhteita ja tekee päätelmiä (miksi?)
- **Arvioiva taso:** lukija yhdistää uutta tietoa omiin vanhoihin tietoihinsa ja muodostaa uusia johtopäätöksiä (mitä mieltä olet? mitä itse tekisit)
- **Luova taso:** sisältää kaikki edelliset prosessit sekä tekstin pohjalta syntynyt uusi ajattelu

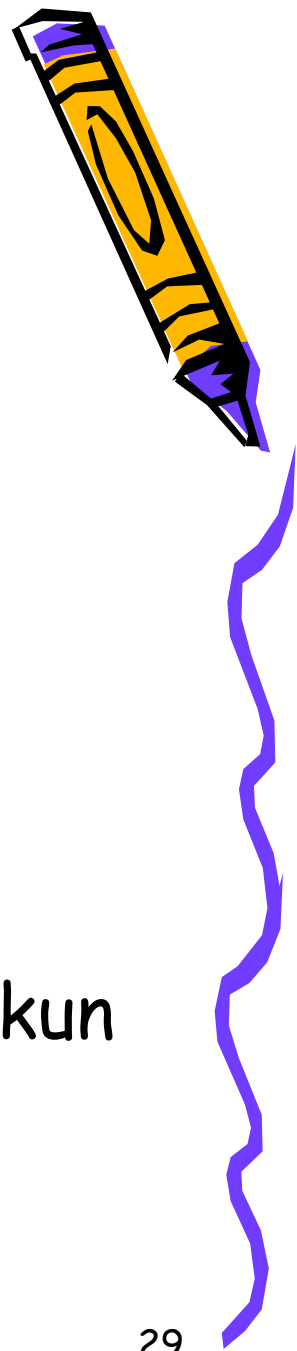

Luetun ymmärtäminen: ennen lukemista

- Ennustaminen: Mitä seuraavaksi voisi tapahtua? Mitä kertomuksen henkilöt tekevät seuraavaksi?
- Analogiat: Mitä yhteistä on kirpputorilla ja kierrätystorilla?
- Sanat: Mitä on kierrätys? Selvitä vaikeasti ymmärrettävät sanat ja käsitteet etukäteen.

Luetun ymmärtäminen lukemisen aikana

- Ennustaminen: Mitä seuraavaksi voisi tapahtua? Mikä voisi olla selitys? Miltä kertomuksen henkilöstä nyt tuntuu?
- Korvaaminen: Mikä toinen sana sopisi tähän? Mikä sana tarkoittaa melkein samaa?
- Sanat ja sanonnat: Mitä Ossi tarkoitti, kun sanoi, että ketut ovat tv-koukussa?

Lukemisen jälkeen 1

- Havainnot: Mitä huomasit Ansasta? Mitä muutoksia ketuissa tapahtui?
- Analysointi: Miten jakaisit? Mitä tähän ryhmään voisi lisätä? Miten toisella tavalla voisi ryhmitellä?
- Priorisointi: Kumpi on tärkeämpää? Miten panisit tärkeysjärjestykseen?
- Sarjoittaminen: Millaiseen suuruusjärjestykseen panisit asiat? Mitä vaiheita suunnittelukilpailussa oli?
- Kysyminen: Mitä sinä haluaisit kysyä Uunolta?
- Samaistuminen: Jos olisit joku Pikkumetsän eläin, niin kuka? Miksi? Miltä Alaska näytti Ansan silmissä? Miltä tuntuisi olla Super-Ansa?
- Soveltaminen omaan elämään: Milloin sinulle on käynyt samoin?
- Keksiminen: Minkä keksinnön Super-Ansa voisi tehdä tullakseen kuuluisaksi?
- Symbolit: Kuinka tätä voisi ilmaista piirtämällä / liikkeellä / runolla?

Lukemisen jälkeen 2

- Johtopäätökset: Mitä voisi tapahtua, jos eläimet olisivat jääneet Lappiin?
 - Syy-seuraussuhteet: Miksi Mimi pahoitti mielensä? Miten matka vaikutti Minnaan?
 - Tiivistäminen: Miten tiivistäisit kertomuksen kolmeen lauseeseen? Jos olisit toimittaja, mitä kertoisit tapahtumista Pikkumetsän Sanomissa?
 - Tulkinta/päyttely: Mitä Ossi merkitsee Jussille? Mikä merkitys Maunolla on Pikkumetsän väelle? Minkä opetuksen ketut saivat?
 - Vertailu: Mitä samanlaista / erilaista on ketuilla ja naaleilla?
 - Arviointi: Mitä mieltä olet? Mistä pidit / et pitänyt? Montako tähteä antaisit? Miksi? Mikä oli mielestäsi paras kohta? Mikä olisi parempi päätös? Miksi?
 - Metakognitiot: Mitä ajattelit, kun luit / kuulit...? Miten ajatuksesi on muuttunut? Kerro, miten ratkaisit tehtävän.
- Tutkiminen: Miten saisit tietää lisää? → Kysymysten tulisi tukea ja edistää lapsen ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja.

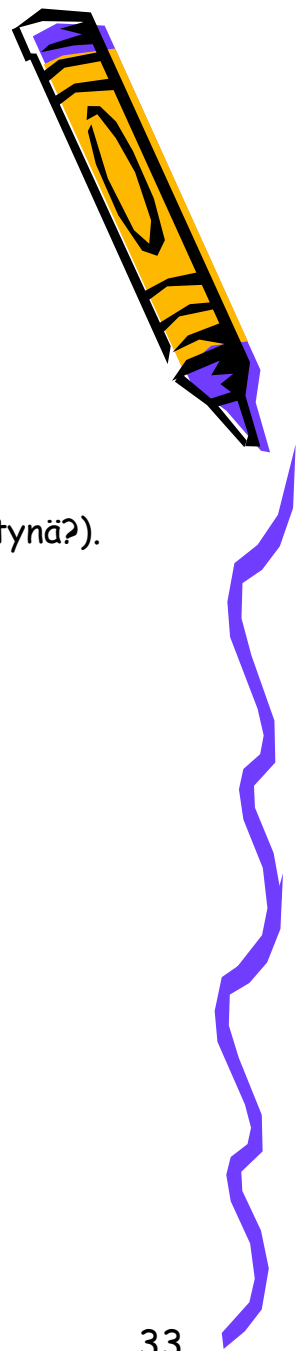
Menetelmästä riippumatta...

1. Ole itse innostunut ja toimi johdonmukaisesti valitsemallasi tavalla.
2. Huomioi lasten taidot sekä yksilölliset tarpeet ja eriytä harjoittelua.
3. Keskustele vanhempien kanssa lukemaan ja kirjoittamaan opettamisen prosessista. Osallista heidät mukaan toimintaan. Esimerkiksi lukuviikko/lukudiplomin suoritusten seuranta/jaetut lukukokemukset
4. Pidä luokkaympäristö kielellisesti virikkeisenä lukemiselle ja kirjoittamiselle.
5. Pidä kielellisen tietoisuuden harjoituksia mukana pitkään.
6. Opetta kirjain-äännevastaavuuden ja tavujen käyttö lukemisen ja kirjoittamisen yhteydessä.
7. Pidä alusta asti mukana kuullun ja luetun ymmärtämisen harjoituksia.
8. Käytä vuorovaikutteisia ja osallistavia työtapoja sekä tekstejä, joilla on merkitystä lapsille.
9. Ole herkkänä erityistä tukea tarvitsevien lasten varhaisessa tunnistamisessa ja takaa tuen saaminen ja tarjoaminen.
10. Kiinnitä huomiota motivaation säilyttämiseen kaikkien lasten kohdalla.

Keinoja innostaa lapsia lukemaan

- Lue lapsille paljon ääneen ja keskustele luetusta.
- Lueta lapsia pareittain ja ryhmittäin.
- Pidä luokassa esillä erilaista ja monentasoista luettavaa.
- Huomioi lasten kiinnostuksenkohteet ja anna lasten itse valita.
- Pidä luokassa lukuhetkiä, jolloin kaikki lukevat (Voisiko olla lukujärjestyksessä merkittynä?).
- Jakakaa kirjakokemuksia .
- Kirjaesittelyt ja muut tuotokset esille.
- Pidä kirjavinkkaustilaisuuksia.
- Käsitelkää luettuja kirjoja monella tavalla.
- Tutustukaa kirjaston käyttöön.
- Tehkää omat lukutavoitteet .
- Pitäkää lukupuut ja lukutoukat luokassa seinillä.
- Suorittakaa lukudiplomeja.
- Käytä kirjoja virikkeenä muuhun toimintaan.
- Tehkää omia kirjoja.
- Kutsu kirjailija vieraaksi luokkaan.
- Yhdistä mediakasvatus kirjallisuuden opetukseen.
- Käytä sähköisiä materiaaleja.
- Anna vanhemmille tietoa, kuinka innostaa lasta lukemaan.

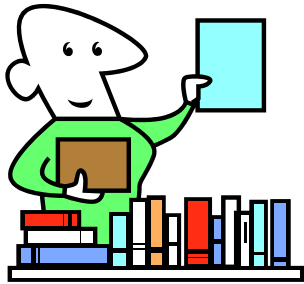
Kirjoitetun kielen tutkimiseen sopivaa materiaalia luokassa (1)

- Kirjoitusta luokkaan näkyville lasten kosketus- ja näköetäisyydelle: nimilaput, asioiden ja esineiden nimet ja paikat (esim. sakset, paperia, lankaa, neulat), kalenteri, nimipäivät, syntymäpäivät, viikon loru tai runo, laulun sanat
- Merkitys lukemiselle ja kirjoittamiselle: postilaatikko, salaviestit, kirjeet
- Lukusoppi ja paljon erilaisia kirjoja ja lehtiä luokkaan (vaihtuvuus ja eritasoinen luettava huomioitava esim. rinnakkaisluokkien kesken): satukirjat, kuvakirjat, runokirjat, lorukirjat, tietokirjat
- Kaikki kirjaimet esille luokkaan ja jokaiselle malliksi pulpetin kanteen
- Kirjainmuotoja saatavilla: magneettikirjaimet, hiekkapaperikirjaimet, muovikirjaimet, muoviluvahakirjaimet
- Sanaleikkejä: riimittelystä- ja arvoituskortit, lorupussi, vitsit, sananlaskut
- Pelit: muistipelit (kuva-sana), lotto, bingo, tavunopat, tavukortit, tavukorttipelit, tavudomino, Junior Alias, Junior Scrabble, Boogie

(M-K Lerkkanen 2010)

Kirjoitetun kielen tutkimiseen sopivaa materiaalia luokassa (2)

- Sanakortit: sanojen tutkiminen tai pilkkominen tavuiksi, kootaan taululle sanakorttien avulla lauseita (esim. päivän tunnuslause tai viikon juttu)
- Kuvakortteja: virittämään tarinan rakentamista, kerrontaa ja kirjoittamista
- Roolileikkimateriaalia: puhelinluettelot, kauppaleikkimateriaalit ja mainokset, kortit, kirjeet ja kirjoitusvälineet
- Puuhapussit: ristikoita, arvoituksia, alkukirjoitusharjoituksia (labyrintit, pisteestä pisteeseen yhdistämiset, symmetria), korttipelejä
- Koritehtävät: lukutaidon tason mukaisia tehtävämonisteita
- Omien juttujen, kirjojen ja sarjakuvien tekemisen välineet (kynät, paperit, nitojat)
- CD-satujen kuuntelupiste myös kuulokkeilla ja kirjasta seuraamalla
- Tietokoneella työskentelyn paikka: tietokoneella kirjoittaminen, tehtävien tekeminen, CD-rom tehtäväsarjat, Nettitehtävät, Ekapeli, kirjastojen tehtävät jne.

(M-K Lerkkanen 2010)

Monilukutaito

- "Erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä." (OPS 2014.)
- Liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn käyttää näitä taitoja erilaisissa ympäristöissä sekä tilanteissa.
- Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisena, kuvallisena, numeerisena, erilaisten symbolijärjestelmien avulla tai näiden yhdistelmien avulla → kaikkea on kyettävä tulkitsemaan
- Monilukutaito sisältää perusluku- ja kirjoitustaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon.
- Jo esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaitoa yhteistyössä huoltajien kanssa.

Miten tuen monilukutaitoa?

- Kannusta lasta tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä.
- Viestien avulla harjoitellaan ja opitaan ilmaisua ja vuorovaikutusta (erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa)
- Niiden herättämiin tunteisiin voidaan yhdessä eläytyä ja niistä keskustella (turvallinen ilmapiiri).
- Kaikkia lukutaidon osa-alueita tulisi tukea monipuolisesti (kuvalukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito mukaan lukien).
- Aikuisen malli tärkeä!
- Lisäksi tarvitaan rikas tekstiympäristö, lasten tuottamaa ja sille soveliaasta kulttuuria (esim. elokuvat, teatteri, sirkus, draama, musiikki monimuotoisesti jne.)
- Lasten osallisuuden kokemus tulisi olla myös tavoitteena.
- Myös perusluku- ja kirjoitustaidon merkitys korostuu monilukutaidon pohjana.

Monilukutaidon tukeminen ei unohda kirjoittamista!

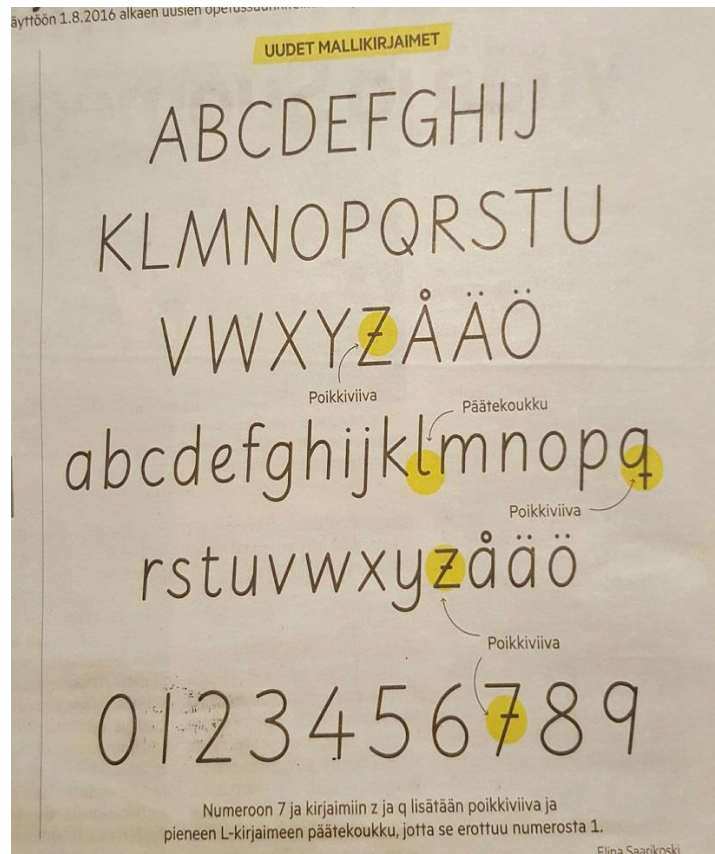
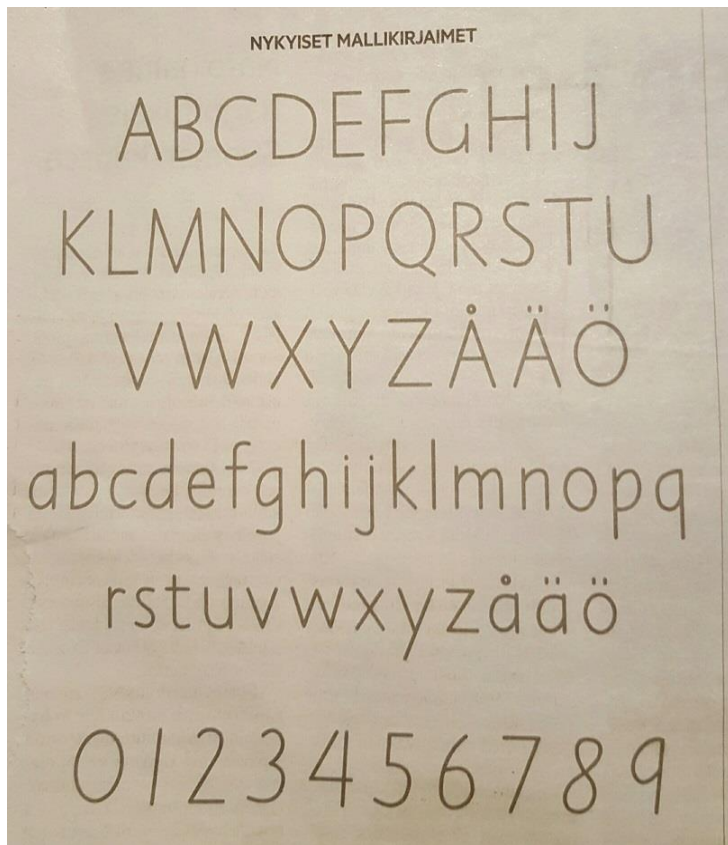
- Täysipainoinen osallistuminen tulevaisuuden yhteiskuntaan edellyttää paljon laajempaa kirjoitustaitoa kuin koulun kirjoittamisen opetus tällä hetkellä tarjoaa.
- Literacy = luku- ja kirjoitustaito, EI lukutaito, niin kuin se useasti mielletään.
- Monilukutaitopedagogiikka ei siis saisi sisältää vain erilaisten tekstien vastaanottamista ja tulkitsemista, vaan ennen kaikkea luovaa sisältöjen ja tekstilajien tuottamista.
- Perinteisen kirjoittamisen rinnalle tarvitaan taitoja tuottaa kirjoittamista digitaalisissa verkkoympäristöissä (esimerkiksi kuvan, äänen, tekstin yhdistäminen).

Uudet kirjoittamisen taidot

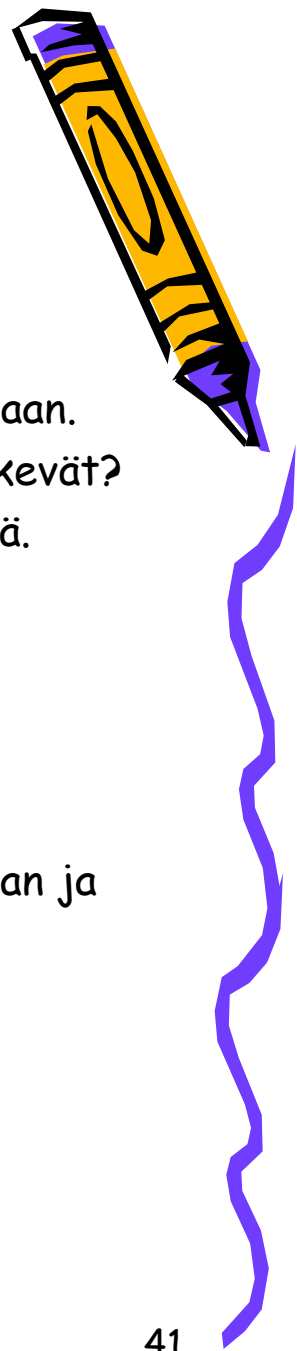
- Tekniset taidot - vaatii jatkuvaa päivittämistä laitteistojen, sovellusten ja verkkoympäristöjen kehittyessä (ennen kaikkea opella!)
- Uusien tekstilajien taitamista
- Luovuus, uuden etsiminen ja uteliaisuus
- Multimodaaliset taidot (äänet, kuvat, videot ja muut merkityksiä välittävät elementit)
- Sosiaaliset taidot - yhteiskirjoittaminen/tuottaminen esimerkiksi verkossa erilaisten yhteisöjen jäsenenä
- Julkisuustaidot - kirjoittaminen yhä enemmän julkista internetissä: kommunikointitaidot, sosiaalisten käytäntöjen hallinta, verkkojulkisuuden ymmärtäminen
- KUITENKIN SUURI KUILU UUSIEN TAITOJEN JA TRADITIOISEN OPETUKSEN VÄLILLÄ!

Vuorovaikutustaidot

Eskelä-Haapanen, S., Hannula, M. & Lepola, M. 2015. Puhe pulppuamaan!
Oppimista tukeva keskustelu, Jyväskylä: PS-kustannus, 97-98.

1. Miten oppilaat kuuntelevat toisiaan?
 - Ohjaa oppilaita puhumaan yksi kerrallaan ja kuuntelemaan toinen toisiaan.
2. Millaisia keskusteluja ohjaavia ja johdattelevia kysymyksiä oppilaat tekevät?
 - Ohjaa oppilaita tekemään tietokysymysten sijasta pohdintakysymyksiä. Anna mallia, miten keskustelua jatketaan toisen ajatuksesta.
3. Miten oppilaat auttavat toisiaan?
 - Pyydä oppilaita kommentoimaan ja sanallistamaan toistensa ajatuksia. Esimerkiksi: *"Tarkoititko tätä? Ymmärsinkö oikein?"*
4. Miten oppilaat perustelevat ajatuksiaan ja kysymyksiään?
 - Kysy oppilailtasi perusteluja eri tilanteissa, kun he kertovat ajatuksiaan ja mielipiteitään.
5. Miten oppilaat tutkivat eri vaihtoehtoja?
 - Harjoitelkaa asioiden katsomista useasta eri näkökulmasta.

6. Miten oppilaat korjaavat omia ajatuksiaan?
 - Kannusta oppilaitasi pohtimaan ajatuksiaan ääneen ja muistuta heitä, että ajatukset voivat ja saavat vaihtua ja muuttua keskustelun edetessä.
7. Millaisin keinoin oppilaat pysyvät keskustelunaiheessa tai palaavat asiaan, kun he joutuvat harhapoluille keskustelussa?
 - Ohjaa oppilaita huomaamaan, millaisia keinoja sinä käytät, kun keskustelu menee sivuraiteille.
8. Miten oppilaat tutkivat erimielisyyksiä?
 - Harjoitelkaa eri mieltä olemista ja omien ajatusten puolustamista.
9. Miten toisten oppilaiden mielipiteiden kunnioitus näkyy?
 - Muistuta kaikkien oikeudesta omiin ajatuksiin.
10. Miten oppilaat suhtautuvat mielipiteisiinsä kohdistettuun kritiikkiin?
 - Ohjaa oppilaita ilmaisemaan kritiikkiään ystävällisesti ja positiivisilla sanoilla. Muistuta oppilaita, että kritiikki kohdistuu ajatukseen eikä esittäjään.

11. Miten oppilaat selittävät merkityksiä?

- Selvittäkää eri tunneilla esiin tulevien uusien sanojen ja käsitteiden merkityksiä. Kannusta myös oppilaita kysymään, kun esille tulee outoja sanoja tai sanontoja.

12. Miten oppilaat vertailevat asioita?

- Ohjaa oppilaita tekemään vertailuja ensin konkreettisten kuvien ja tapahtumien avulla.

13. Millaisia selventäviä esimerkkejä oppilaat käyttävät?

- Anna oppilaille esimerkkejä keskustelun aikana ja haasta heitä konkretisoimaan ajatuksiaan esimerkein käyttämällä omia kokemuksiaan.

14. Millaisia oleellisia johtopäätöksiä oppilaat tekevät?

- Harjoitelkaa johtopäätöksiä tekemistä ja arvioikaa yhdessä, ovatko ne mahdollisia vai eivätkö.

